

Przewodnik dla ekspertów oceniających wnioski w konkursach NPRH

1. Wstęp

NPRH to program Ministra Edukacji i Nauki, który po raz pierwszy został ustanowiony w 2011 roku. Celem badań finansowanych w ramach NPRH jest uzupełnienie polskiego systemu grantowego o finansowanie projektów, które nie mogą uzyskać wsparcia z programów NCN, NCBiR, czy też z funduszy europejskich. Są to projekty wieloletnie, trwające co najmniej pięć, a czasem dziesięć i więcej lat, polegające na tworzeniu naukowych publikacji dokumentacyjnych, słownikowych, bibliograficznych, krytycznych wydań źródeł i utworów literackich oraz kompendiów wiedzy o charakterze syntetycznym i encyklopedycznym. Projekty tego typu tworzą fundamenty do przyszłych badań nad dziedzictwem narodowym (moduł „Dziedzictwo narodowe”).

Program ma również na celu upowszechnianie osiągnięć polskiej humanistyki w świecie poprzez finansowanie tłumaczeń wybitnych książek z zakresu polskiej humanistyki naukowej, których wydania chciałyby podjąć się renomowane wydawnictwa zagraniczne (moduł „Uniwersalia 2.1”).

Równocześnie program umożliwia finansowanie projektów badawczych, których celem jest stworzenie nowej wiedzy o wybitnych tekstach kultury światowej, powstałych w językach obcych, a których efektem ma być m.in. oryginalne, niestandardowe opracowanie edytorskie, spełniające najwyższe standardy komentarza naukowego i wnoszące nowe wartości poznawcze do międzynarodowej wiedzy o takich tekstach oraz filologicznie zweryfikowane, pierwsze lub nowe tłumaczenie na język polski (moduł „Uniwersalia 2.2”).

Czwartym elementem programu jest moduł „Fundamenty”, w ramach którego Minister Edukacji i Nauki ogłasza w danym konkursie temat badań szczególnie istotny dla polityki państwa.

W skład Rady NPRH wchodzi profesorowie nauk humanistycznych imiennie zaproszeni przez Ministra, których liczbę określa Minister. Kadencja Rady trwa cztery lata (12 osób w kadencji 2019 – 2022).

Zakres działania Rady NPRH to:

1. opracowywanie przedmiotu i celów konkursów;
2. opracowanie listy priorytetowych obszarów badawczych w zakresie NPRH oraz jej aktualizacja;

3. przygotowywanie procedury przeprowadzania konkursów oraz kryteriów oceny wniosków złożonych w ramach konkursów, w tym przygotowanie dokumentów konkursowych pomocnych przy tworzeniu i ocenie wniosków;
4. wskazanie kandydatów na ekspertów i ekspertów zewnętrznych (tzw. recenzentów);
5. weryfikowanie list rankingowych wniosków przygotowanych przez ekspertów oraz sporządzanie na ich podstawie list wniosków rekomendowanych do finansowania wraz z wysokością proponowanych środków finansowych albo rekomendowanych do kolejnego etapu konkursu (w zależności od etapu konkursu);
6. monitorowanie przebiegu realizacji programu oraz zgłaszanie Ministrowi propozycji jego zmian;
7. upowszechnianie wiedzy o programie, w szczególności poprzez popularyzację strony www przeznaczonej dla celów NPRH;
8. wykonywanie innych zadań zleconych przez Ministra dotyczących rozwoju nauk humanistycznych.

Zasady postępowania konkursowego określa komunikat. Szczegółowe informacje oraz objaśnienia specyfiki konkursów NPRH znajdują się w dokumentacji konkursowej dostępnej *on-line* na stronie [www. https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/informacje-o-nprh](https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/informacje-o-nprh).

2. Eksperci NPRH

- Rada NPRH rekomenduje Ministrowi kandydatów na ekspertów do oceny wniosków złożonych w poszczególnych konkursach NPRH. Eksperci wybierani są przez Radę na podstawie analizy tematów złożonych wniosków oraz kompetencji i osiągnięć zawodowych.
- Każdy ekspert zapoznaje się z dokumentacją konkursową NPRH i wypełnia formularz dotyczący potencjalnego konfliktu interesów, tzn. czynników, które mogłyby wpłynąć na obiektywizm jego ocen (zob. art. 4 w tym Przewodniku).
- Ekspertami nie mogą być kierownicy lub wykonawcy projektów zgłoszonych w danym konkursie NPRH, pod rygorem wyłączenia takich osób i/lub ich wniosków z konkursu.

Eksperci zobowiązani są do:

1. uczestniczenia w spotkaniach ekspertów;
2. zapoznania się z wszystkimi wnioskami w danym konkursie;

3. dokonania indywidualnej oceny przydzielonych im wniosków i omówienia jej podczas posiedzenia ekspertów (referowanie wniosków);
4. udziału w dyskusjach dotyczących ocenianych wniosków i w kształtowaniu listy wniosków rekomendowanych i nierekomendowanych do dalszych etapów konkursu;
5. niezależności, bezstronności, rzetelności i kierowania się wyłącznie przesłankami merytorycznymi w swoich ocenach. Eksperci, omawiając poszczególne wnioski, powinni oceniać je nie tylko w ramach konkretnej dyscypliny, lecz także porównać je w ramach całej dziedziny nauk humanistycznych, mając na uwadze znaczenie ocenianego projektu dla innych dyscyplin humanistycznych. Przewodniczący grupy ekspertów – wyznaczeni przez Ministra na wniosek Rady NPRH – posiadają dodatkowe uprawnienia wynikające z kierowania pracami ekspertów i ściśle współpracują z przedstawicielami ministerstwa oraz Rady NPRH.

Eksperci podpisują oświadczenie, że zapoznali się z dokumentacją konkursową dot. NPRH.

Do zadań przewodniczącego grupy ekspertów należy:

1. przewodniczenie posiedzeniom ekspertów;
2. przydzielanie ekspertom wniosków do oceny i zreferowania ich pozostałym ekspertom oraz moderowanie dyskusji; Przewodniczący przydziela do oceny wnioski trzem ekspertom, spośród których tylko jeden może być przedstawicielem dyscypliny, do której należy wniosek;
3. przed rozpoczęciem dyskusji nad konkretnym wnioskiem, uzyskanie od ekspertów będących referentami wniosku jednoznacznej odpowiedzi na następujące pytania:
  - a) czy wniosek odpowiada założeniom programu?
  - b) czy wynikiem projektu będą prace edytorskie, opracowania źródłowe lub kompendia wiedzy, a nie monografie lub artykuły problemowe w znaczeniu badań podstawowych finansowanych przez NCN?

WAŻNE !!! W odniesieniu do ww. punktu 3 podpunkt a i b opinie wymagają przedyskutowania i przegłosowania przez wszystkich ekspertów.

4. przygotowanie list rankingowych ocenionych wniosków wraz z opiniami ekspertów uzasadniającymi status wniosku (wniosek rekomendowany – nierekomendowany przez ekspertów);
5. wyjaśnienie ekspertom zasady procedowania wniosków i dbanie o ich przestrzeganie, a w szczególności:

- a) unikania konfliktu interesów;
- b) unikania oceniania wniosków przez dwóch ekspertów z tej samej jednostki naukowej;
- c) dbania o procedowanie wniosków w ramach wybranych przez wnioskodawców priorytetowych obszarów tematycznych;
- d) czuwania nad prawidłowością przebiegu oceny eksperckiej, w szczególności gdy wniosek otrzyma:
  - co najmniej 95 punktów powinien być szczegółowo omówiony, a ocena musi być zaopiniowana przez ekspertów,
  - w dwóch ocenach co najmniej 75 punktów a trzecia ocena jest drastycznie niższa (co najmniej o 30 punktów), eksperci dokonują weryfikacji ocen dodając do nich własną ocenę.

Nazwiska ekspertów i ekspertów zewnętrznych nie są podawane do wiadomości publicznej.

3. Merytoryczna ocena wniosków

Indywidualnej oceny wniosków w konkursach NPRH dokonują eksperci i eksperci zewnętrzni (tzw. recenzenci) wskazani przez Radę NPRH. Ocena merytoryczna składa się z trzech etapów, tj.:

- I etap – eksperci jako referenci poszczególnych wniosków dokonują ich selekcji na tym etapie i przedstawiają rekomendacje Radzie NPRH;
- II etap obejmuje sporządzenie opinii przez 3 niezależnych ekspertów zewnętrznych (tzw. recenzentów);
- III etap to rozmowy ekspertów i przedstawicieli Rady NPRH z kierownikami projektów.

Zadaniem ekspertów w trzecim etapie konkursu – na podstawie otrzymanych opinii sporządzonych przez ekspertów zewnętrznych (tzw. recenzentów) i rozmowy z kierownikiem projektu – jest porównanie wszystkich wniosków i ustalenie ich listy rankingowej. Eksperci rekomendują najwyżej ocenione wnioski, które kwalifikują się do finansowania. Końcowa ocena wniosku powinna być wynikiem dyskusji i jej przegłosowania przez ekspertów. Należy pamiętać, że **ocena punktowa każdego wniosku ma tylko charakter pomocniczy i stanowi punkt wyjścia do dyskusji nad wspólną oceną ustaloną przez ekspertów.**

Opinie ekspertów oceniających wnioski na każdym etapie powinny być najwyższej jakości merytorycznej – tj. kompetentne, konkretne, rzetelne, wynikające z uważnej lektury ocenianych projektów. W trakcie indywidualnej oceny wniosków wszyscy oceniający proszeni są o uwzględnienie poniższych zaleceń sformułowanych przez Radę NPRH.

Przy sporządzaniu ocen eksperci powinni:

1. unikać opisywania lub streszczania wniosku;
2. używać precyzyjnych, kompletnych i jednoznacznych sformułowań;
3. przekazywać uwagi w sposób uprzejmy i merytoryczny;
4. odwoływać się wyłącznie do informacji podanych w opisie projektu;
5. formułować krytyczne komentarze w sposób nieobraźliwy dla autorów projektów oraz unikać zamieszczania opinii zawierających uwagi osobiste;
6. unikać odniesień do wieku, narodowości, płci lub spraw osobistych wnioskodawcy;
7. formułować oceny precyzyjnie w ramach kryteriów podanych w arkuszu ocen;
8. formułując jakiegokolwiek uwagi krytyczne – w ramach poszczególnych kryteriów – równocześnie nie wybierać w tych kryteriach oceny maksymalnej;
9. formułując – w ramach kryteriów – tylko opinie pozytywne o konkretnym wniosku, nie obniżać maksymalnej oceny w danym kryterium. W takiej sytuacji każde obniżenie oceny projektu musi być przez eksperta uzasadnione;
10. nie szafować bez uzasadnień ocenami maksymalnymi – powoduje to inflację punktacji wniosków oraz konieczność weryfikacji takich ocen przez Radę NPRH;
11. zapisać uwagi krytyczne, które wykraczają poza kryteria w arkuszu ocen lub nie przekładają się na punktację projektu, w rubryce „słabe strony wniosku”;
12. przeprowadzić – w ocenie kosztorysu szczególnie wnikliwą ocenę zasadności wszystkich jego składników w stosunku do przedstawionych zadań. Każda uwaga krytyczna eksperta zewnętrznego o kosztorysie będzie dla ekspertów i Rady NPRH bardzo pomocna podczas rozmowy z kierownikiem projektu. W szczególności ekspert zewnętrzny proszony jest o zwrócenie uwagi na uzasadnienie każdego kosztu, np. celowości kosztów delegacji, kwerend, wynagrodzeń, publikacji, etc.;
13. pamiętać, że wszystkie opinie ekspertów dot. danego wniosku są udostępniane wnioskodawcy on-line i mogą być mu pomocne w poprawieniu projektu;
14. unikać ręcznego wpisywania proponowanej punktacji w uzasadnieniach opinii, ponieważ służy do tego odpowiednie pole, które zaciąga przyznane wartości do wyliczenia punktacji. Ponadto, wpisanie punktacji w opisie, szczególnie różniącej się od przyznanej wartości, może być argumentem do złożenia zastrzeżeń przez wnioskodawcę.

W przypadku zastrzeżeń formalnych do wykonanej opinii, przedstawiciel ministerstwa może zwrócić ją ekspertowi do uzupełnienia. Opinie i punktacja wniosków są dostępne dla wnioskodawcy on-line wkrótce po zakończeniu danego etapu oceny. Opinie zawierające nieprawdziwe informacje o wniosku, nierzetelne, nieuwzględniające zaleceń sformułowanych w niniejszym Przewodniku lub obarczone nieujawnionym konfliktem interesów mogą zostać potraktowane jako naruszenie procedury konkursowej i będą wyłączone z postępowania konkursowego.

Rada NPRH zwraca uwagę, że w każdym konkursie biorą udział przedstawiciele różnych dyscyplin humanistycznych, konkurujących między sobą o finansowanie w ramach tego samego budżetu konkursu. Skłania to niekiedy ekspertów do źle rozumianej dbałości o rozwój reprezentowanej przez siebie dyscypliny poprzez zawyżanie ocen wniosków, których tematy należą do zakresu własnych zainteresowań eksperta, a zaniżanie ocen wniosków z innych dyscyplin. Rada NPRH prosi o dołożenie wszelkich starań, aby tego rodzaju stronniczość nie miała miejsca.

4. Konflikt interesów

Bezstronność ekspertów i ekspertów zewnętrznych (tzw. recenzentów) NPRH nie może budzić wątpliwości. W celu uniknięcia sytuacji potencjalnego konfliktu interesów Rada NPRH opracowała czytelne reguły jego identyfikacji. Każdy z ekspertów i ekspertów zewnętrznych (tzw. recenzentów), podpisując stosowne oświadczenie, zobowiązuje się do przestrzegania zawartych w dokumencie zasad. Ekspersi i Rada NPRH w realizowaniu swych zadań zachowują zasadę poufności w odniesieniu do procesu oceniania, treści oceny oraz osób ją przygotowujących. Jeżeli ekspert podczas oceniania wniosku stwierdzi zaistnienie jakiegokolwiek przyczyny mogącej wpływać na bezstronność czy rzetelność jego oceny, zobowiązany jest do bezzwłocznego poinformowania o tym fakcie przedstawiciela ministerstwa lub przewodniczącego grupy ekspertów, a ten Radę NPRH. Przewodniczący, przydzielając ekspertom wnioski do oceny, powinien brać pod uwagę potencjalne sytuacje prowadzące do konfliktu interesów. W sytuacjach, gdy ekspert stwierdza, że znajduje się w sytuacji potencjalnego lub rzeczywistego konfliktu interesów, przewodniczący grupy ekspertów wyłącza go ze wszystkich etapów procedowania konkretnego wniosku.

Przykład: Gdy ekspert oceniający wniosek oraz kierownik ocenianego projektu są członkami tych samych organizacji lub gremiów (np. wydziału, instytutu, rady naukowej, rady dyscypliny), ekspert musi wyłączyć się z procesu oceny indywidualnej z uwagi na wystąpienie przesłanki „jest współpracownikiem podmiotu składającego wniosek”. Przesłanka ta nie ma zastosowania, gdy organizacją jest np. ten sam uniwersytet (ale miejscem pracy są różne wydziały), PAN (ale miejscem pracy są różne instytuty).

Ekspert jest zobowiązany do ujawnienia konfliktu interesów dotyczącego wniosku, który został mu przedzielony i wycofać się z jego oceny. W tej sytuacji ekspert nie bierze udziału w

dyskusji ani w głosowaniach nad oceną wniosku i jest zobowiązany do opuszczenia sali obrad na czas dyskusji nad danym wnioskiem. W procedurze konkursowej nie uwzględnia się opinii przygotowanej przez eksperta, który znalazł się w sytuacji konfliktu interesów.

Wszystkie niejasne, graniczne, indywidualne przypadki zaistnienia konfliktu interesów powinny być omówione przez grono ekspertów, którzy wspólnie – w drodze głosowania – mają prawo podjąć decyzję o tym, jak postąpić w danej sytuacji.

5. Posiedzenia ekspertów

W celu przedyskutowania wniosków, przewodniczący grupy ekspertów wskazuje terminy posiedzeń. Każdy ekspert otrzymuje przed planowanym spotkaniem niezbędne informacje dotyczące posiedzenia wraz z materiałami: dokumentami konkursowymi, oświadczeniami. Wszystkie wnioski, które będą przedmiotem obrad i z którymi eksperci muszą się zapoznać, udostępnione są w systemie. Po przygotowaniu i zatwierdzeniu opinii przez trzech ekspertów/referentów wniosku istnieje możliwość zapoznania się z ocenami projektu (dot. I etapu).

Ogólne zasady regulujące posiedzenia ekspertów

Posiedzenia ekspertów prowadzi przewodniczący lub – w wyjątkowych przypadkach – inny ekspert wyznaczony w jego zastępstwie. W każdym posiedzeniu ekspertów uczestniczą, bez prawa udziału w głosowaniu, przedstawiciele ministerstwa, a w III etapie konkursu (podczas rozmów z kierownikami projektów) mogą też uczestniczyć przedstawiciele Rady NPRH. Decyzje ekspertów podejmowane są zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy ekspertów. Decyduje zwykła większość głosów pozytywnych lub negatywnych, a głosy wstrzymujące się nie mogą być dodane ani do jednych, ani do drugich. Jednak gdy suma głosów wstrzymujących się i przeciwnych jest większa od głosów pozytywnych, przewodniczący może zarządzić dyskusję i jednorazową reasumpcję głosowania, zadając pytanie, czy eksperci akceptują wcześniejszy wynik głosowania. Przykładowo, wśród 14 ekspertów rozkład głosów mógłby być następujący: 11 głosów wstrzymujących się, 2 głosy pozytywne, jeden głos negatywny. Wynik głosowania: 2:1. W takich wypadkach, eksperci powinni potwierdzić, że akceptują ten wynik.

Z posiedzenia ekspertów sporządza się protokół, który podpisuje przewodniczący. W protokole zamieszcza się informacje o kryteriach decyzji w sprawie ocenianych wniosków oraz tworzonych list rankingowych, a w szczególności uzasadnienia decyzji ekspertów podjęte w toku prowadzonych dyskusji.

Efektom prac ekspertów oceniających wnioski w danym konkursie jest:

1. po pierwszym etapie konkursu - lista rankingowa wniosków rekomendowanych do II etapu wraz z uzasadnieniami;

2. po trzecim etapie konkursu - lista wniosków rekomendowanych do finansowania wraz z uzasadnieniami. Uzasadnienie zbiorowej decyzji ekspertów powstaje na podstawie uzgodnionego stanowiska na temat danego wniosku. Gdy komentarze ekspertów lub ekspertów zewnętrznych zapewniają wystarczające wyjaśnienie podjętej decyzji, komentarz ekspertów może ograniczyć się do sformułowania słabych i mocnych stron ocenianego wniosku. Eksperti mogą zająć stanowisko odmienne od wynikającego z opinii ekspertów zewnętrznych. Jeżeli podczas posiedzenia ekspertów ujawniono istotną słabość wniosku, niezauważoną przez ekspertów zewnętrznych, należy precyzyjnie uzasadnić przyczyny podjętej przez ekspertów decyzji, która musi być podjęta w formie głosowania wszystkich ekspertów uczestniczących w dyskusji nad konkretnym wnioskiem.

W przypadku podjęcia decyzji o nierekomendowaniu do finansowania wniosku wysoko punktowanego przez ekspertów zewnętrznych, uzasadnienie ekspertów powinno być szczegółowe i precyzyjne. W takim przypadku należy wskazać m.in. jako główne przyczyny nierekomendowania wniosku do finansowania:

- np. podjęcie decyzji w wyniku porównania nierekomendowanego wniosku z innymi wnioskami;
- np. konkretne zastrzeżenia merytoryczne (opis badań, kosztorys i inne). Wyjaśnienie takie pozwoli uniknąć wątpliwości, co do powodów podjęcia negatywnej decyzji mimo wysokich ocen ekspertów (zewnętrznych).

6. Rola Rady NPRH

Rada NPR jest Zespołem doradczy Ministra. Członkowie Rady NPRH nie biorą udziału w procesie bezpośredniej oceny wniosków. Rola Rady NPRH polega na przygotowaniu założeń, celów i procedur konkursowych oraz nadzorowaniu ich realizacji przez wszystkie osoby zaangażowane w proces oceny wniosków. W wypadkach uzasadnionych wątpliwościami, co do prawidłowego stosowania procedury obowiązującej w konkretnym konkursie, Rada NPRH może dokonać stosownych korekt listy wniosków przygotowanych przez ekspertów rekomendowanych Ministrowi.

Rada NPRH